

الْحَمْدُ
لِلَّهِ
الْحَمْدُ
لِلَّهِ
الْحَمْدُ
لِلَّهِ

- سرشناسه: نجفی یزدی، سیدمحمد، ۱۳۳۷ - .
- عنوان و نام پدیدآور: آشنایی با علم رجال / تالیف سیدمحمد نجفی یزدی.
- مشخصات نشر: قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۲.
- شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۹۵-۶۴۶-۴
- وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا
- یادداشت: کتابنامه: ص. [۳۵۷] - ۳۶۰؛ همچنین به صورت زیرنویس.
- یادداشت: چاپ دوم: ۱۳۹۴ (فیپا)
- موضوع: حدیث -- علم الرجال.
- موضوع: حدیث -- علم الدرايه.
- رده بندی کنگره: BP ۱۱۴/ن۳۴۵ ۱۳۹۲
- رده بندی دیویی: ۲۹۷/۲۶۴
- شماره کتابشناسی ملی: ۳۱۸۳۳۴۵

آشنایی با علم رجال

حجت الاسلام والمسلمین
سید محمد نجفی یزدی

مرکز بین المللی
ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

آشنایی با علم رجال

مؤلف: حجت الاسلام والمسلمین سید محمد نجفی یزدی

چاپ دوم: ۱۳۹۴ ش / ۱۴۳۶ ق؛

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

● چاپ: زلال کوثر ● قیمت: ۱۷۰۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۵۰۰

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

مراکز فروش:

- قم، چهارراه شهدا، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸. تلفکس: ۰۲۵-۳۷۸۳۹۳۰۵۹
- قم، بلوار محمدامین، سه‌راه سالاریه. تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۳۳۱۰۶ - فکس: ۰۲۵-۳۲۱۳۳۱۴۶
- قم، مجتمع ناشران، طبقه سوم واحد ۳۰۸. تلفن: ۰۲۵-۳۷۸۴۲۴۰۲

pub.miu.ac.ir

miup@pub.miu.ac.ir

با سپاس از دست‌اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

سخن ناشر

تحولات اجتماعی و مقتضیات نوپدید دانش‌ها و پدید آمدن دانش‌های نو، نیازهایی را به وجود آورده که پاسخ‌گویی به آنها، ایجاد رشته‌های تحصیلی جدید و تربیت نیروهای متخصص را ضروری می‌نماید. از این رو کتاب‌های آموزشی نیز باید با توجه به این دگرگونی‌ها تألیف شود.

جهانی‌شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی، اقتضا دارد که تمام دانش‌پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند، و این مهم با ایجاد رشته‌های تخصصی و تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید.

بالندگی مراکز آموزشی، در گرو نظام آموزشی منسجم، قانونمند و پویاست. هم‌چنین بازنگری متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و به‌روز کردن آنها موجب حفظ نشاط علمی مراکز آموزشی است.

حوزه‌های علوم دینی به برکت انقلاب شکوهمند اسلامی، سالیانی است که در اندیشه اصلاح ساختار آموزشی و بازنگری متون درسی‌اند.

«جامعة المصطفى ﷺ العالمية» به عنوان بخشی از این مجموعه که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون درسی مناسب آموزشی را سرلوحه تلاش‌های خود قرار داده و تدوین و نشر متون درسی در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این تلاش است.

«مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفى ﷺ» با تقدیر و تشکر از مؤلف محترم جناب آقای حجت‌الاسلام والمسلمین سید محمد نجفی یزدی بابت تألیف کتاب آشنایی با علم رجال و تمام عزیزانی که در تولید این اثر، همکاری و همفکری کرده‌اند، آن را به جویندگان فرهنگ و اندیشه ناب اسلامی تقدیم می‌کند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفى ﷺ

مقدمه پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ

حقیقت مداری اصیل‌ترین و زیباترین راز هستی و حقیقت‌طلبی ماندگارترین و برترین گرایش آدمی است.

داستان پر رمز و راز حقیقت‌جویی بشر، سرشار از هنرنمایی مؤمنان، مجاهدان و عالمانی است که با تمسک و پای‌بندی به حقیقت بی‌منتها، در مصاف بین حق و باطل، سربلندی و شرافت ذاتی حق را نمایان ساخته‌اند و در این میان، چه درخشندگی چشم‌نوازی در اسلام عزیز است که علم را، به ذات خود، شرافت‌مند و فخیم دانسته و از باب تا محراب کائنات را سراسر علم و عالم و معلوم می‌نمایاند و در مکتب آن، جز اولو العلم و راسخان در مسیر طلب دانش، کسی را توان دست‌یابی به گنجینه‌های حکمت نیست.

علم برخاسته از وجدان پاک و عقل سلیم، در پرتو انوار آسمانی وحی، هم به فرد کمال انسانی، عظمت روحی و رشد معنوی می‌بخشد و فکر، اندیشه و خیال او را به پرواز درمی‌آورد و هم جامعه را سمت و سوی سعادت‌مندانه بخشیده و آن را به جامعه‌ای متمدن و پیشرو متحول می‌کند. بی‌توجهی و یا کوتاه‌فکری است اگر فرد و جامعه‌ای به دنبال عزت، استقلال، هویت، امنیت، سعادت و

سربلندی مادی و معنوی باشند اما آن را در صراطی غیر از حقیقت‌طلبی، علم اندوزی و حکمت‌مداری الهی طلب نمایند.

انقلاب سراسر نور اسلامی ایران که داعیه جهانی سازی کلمه الله و برپایی تمدن جهانی اسلام را داشته و فروپاشی و افول تمدن‌های پوشالی غرب و شرق را به نظاره نشسته است، با اندیشه فقاهتی در اداره حکومت و نظریه مترقی «ولایت فقیه»، طرازی از مسئولیت‌ها و مأموریت‌های حوزه‌های علمیه و روحانیت را عرضه نمود که امید و نشاط را نه تنها در شیعیان و مسلمانان، بلکه در دل تمامی آزادی‌خواهان و حق‌طلبان سراسر جهان زنده ساخت. در این راستا، رهبر فرزانه انقلاب (مدظله) با عزمی مصمم و با تمامی توان، همچون پیر و مراد خود خمینی کبیر رحمته‌الله، در صحنه حاضر شده و بر خطورت و فوریت حرکت فراگیر و بی‌وقفه همه توان‌مندی‌ها و اراده‌ها جهت تحقق جنبش نرم‌افزاری و نهضت تولید علم و تحول در علوم انسانی و نیز یافتن راه‌های میان‌بر و دانش‌فزا در این خصوص، تأکید ورزیده و پیشرفت این مهم را راهبری و رصد می‌کنند.

جامعه المصطفی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم، نمادی درخشان از این رسالت جهانی و همت بین‌المللی انقلاب اسلامی است که بار مسئولیت تربیت مجتهدان، عالمان، پژوهشگران، متخصصان، مدرسان، مبلغان، مترجمان، مربیان و مدیران پارسا، متعهد و زمان‌شناس را بر دوش داشته و با تبیین، تولید و تعمیق اندیشه دینی و قرآنی و گسترش مبانی و معارف اسلامی، به نشر و ترویج اسلام ناب محمدی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و معارف بلند و تابناک مکتب اهل بیت علیهم‌السلام جامه تحقق می‌پوشاند.

پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم نیز که مهمترین و گسترده‌ترین مجموعه پژوهشی المصطفی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم است، بومی‌سازی و بازتولید اندیشه دینی معاصر متناسب با نیازها و اقتضائات عرصه بین‌الملل، تبیین، تولید و تعمیق اندیشه دینی، گشودن

افق‌های نوین فکری و معرفتی در دنیای معاصر، پاسخ‌گویی به مسائل و شبهات فکری و معرفتی مخاطبان و تأمین و تدوین متون و منابع درسی و کمک درسی به ویژه با رویکرد اسلامی‌سازی علوم و پشتیبانی علمی از فعالیت‌های سازمانی المصطفی ﷺ را از جمله مأموریت‌ها و تکالیف خود می‌داند.

اثر علمی پیش روی نیز که به همت مؤلف محترم جناب آقای حجت‌الاسلام والمسلمین سید محمد نجفی یزدی و برای دوره کارشناسی رشته فقه و اصول تهیه و تدوین شده‌است، درچارچوب همین اهداف و برنامه‌های پژوهشگاه و مبتنی بر نیازسنجی‌های صورت گرفته، تدوین و برای استفاده خوانندگان محترم تقدیم شده‌است.

در پایان لازم است ضمن ارج نهادن به تلاش‌های خالصانه مؤلف محترم، از کلیه دست‌اندرکاران محترم آماده‌سازی و انتشار این اثر ارزشمند، بویژه همکاران محترم مرکز بین المللی نشر و ترجمه المصطفی ﷺ و همه عزیزانی که به نحوی در تدوین و انتشار آن نقش داشته‌اند، قدردانی و تشکر نماییم و از خداوند متعال برای ایشان و همه خادمان عرصه تبلیغ و نشر مفاهیم و معارف دینی، آرزوی بهروزی، موفقیت و سعادت نماییم.

پژوهشگاه بین المللی المصطفی ﷺ

فهرست

پیش‌گفتار ۱۹

مقدمه ۲۱

فصل اول: مبادی و مقدمات

تعریف علم رجال ۲۵

تفاوت علم رجال با علم تراجم ۲۵

تاریخچه جرح و تعدیل ۲۶

ادعای عجیب ۲۶

نیاز به علم رجال ۳۱

کثرت دروغ‌گویان! ۳۴

ادله مخالفان نیاز به علم رجال ۳۹

۱. قطعی بودن روایات کتب اربعه ۳۹

۲. جابر بودن شهرت ۴۰

۳. حرمت هتک و نشر گناه مؤمن ۴۰

ائمہ جرح و تعدیل نزد شیعه ۴۱

کتاب‌های مهم رجالی متقدمین شیعه ۴۴

طبقات راویان و فواید آن ۴۶

۴. رجال غضائری: ۴۷

- ۴۸..... کتاب‌های رجالی متأخرین شیعه
- ۵۴..... رجالیین متقدم اهل سنت
- ۵۴..... اصول اولیه علم رجال نزد اهل سنت
- ۵۵..... اهم مصادر ثانویه علم رجال اهل سنت
- ۵۶..... محدودیت بهره‌وری فریقین از کتاب‌های یکدیگر
- ۵۶..... رجال شیعه در اسناد اهل سنت
- ۵۷..... و رجال اهل سنت در کتب شیعه

فصل دوم: کلیات و اصول علم رجال

- ۶۷..... صفات معتبر در راوی
- ۶۸..... اشتراط ایمان
- ۶۹..... اهل سنت و روایات مخالفین
- ۷۰..... برخورد دوگانه
- ۷۲..... اشتراط عدالت در نظر فریقین
- ۷۴..... راه‌های شناخت صفات راوی
- ۷۵..... قراین و امارات شناخت اعتبار راویان
- ۷۶..... شرایط راویان در کتاب‌های رجالی
- ۷۸..... شرایط اعتبار اقوال رجالیین
- ۸۳..... حجیت آرای رجالیین اهل سنت
- ۱۰۰..... مسرفین در جرح از اهل سنت
- ۱۰۵..... روش‌های دوگانه در برخورد با دشمنان شیخین و دشمنان علی ع
- ۱۱۱..... مبانی حجیت آرای رجالیین
- ۱۱۲..... تعارض جرح و تعدیل
- ۱۱۳..... آیا تفسیر سبب لازم است؟
- ۱۱۵..... الفاظ تزکیه و مدح
- ۱۱۷..... الفاظ جرح و ذم
- ۱۱۷..... توثیق خاص و عام
- ۱۱۷..... طرق توثیقات خاصه

۱۲۱	توثیقات متأخرین
۱۲۷	توثیقات عام
۱۲۷	۱. اصحاب النبی ﷺ
۱۲۹	عدالت صحابه
۱۳۲	نظر صحیح در مورد صحابه
۱۳۲	صحابه در قرآن
۱۴۳	صحابه در احادیث
۱۴۵	صحابه از نظر تاریخ
۱۴۸	صحابه از نظر صحابه
۱۵۳	۲. شهرت بدون سوء سابقه
۱۵۴	۳. مشایخ اصحاب اجماع
۱۵۵	۱. اسامی فقهای اصحاب امام باقر و امام صادق <small>علیهما السلام</small>
۱۵۵	۲. اسامی فقهای اصحاب امام صادق <small>علیه السلام</small>
۱۵۵	۳. نام فقهای اصحاب امام کاظم و حضرت رضا <small>علیهما السلام</small>
۱۵۶	۴. مشایخ الثقات
۱۶۳	مشکل قاعده مشایخ الثقات
۱۶۴	۵. مشایخ نجاشی
۱۶۵	۶. رجال کامل الزیارات
۱۶۶	۷. رجال تفسیر قمی
۱۶۷	۸. اصحاب امام صادق <small>علیه السلام</small> در رجال شیخ
۱۶۸	عظمت امام صادق <small>علیه السلام</small> و مدرسه ایشان
۱۷۰	۹. کثرت روایت اجلاء
۱۷۲	۱۰. مشایخ نوادر الحکمة
۱۷۳	۱۱. وکلای ائمه <small>علیهم السلام</small>
۱۷۴	۱۲. مشایخ اجازه
۱۸۱	تضعیف خاص و عام
۱۸۱	تضعیف عام

۱. منافقان ۱۸۱
۲. دشمنان اهل بیت علیهم السلام ۱۸۲
۳. غالیان ۱۸۵
۴. بنی امیه ۱۸۶
۵. مخالفان ۱۸۸
۶. فاسقان ۱۸۸

فصل سوم: اهم منابع حدیثی

- معرفی اجمالی اهم کتب حدیثی اهل بیت علیهم السلام و اهل سنت (۱) ۱۹۷
- کتب اهل بیت علیهم السلام یا منابع اصلی ۱۹۷
۱. کتاب علی علیه السلام ۱۹۸
۲. الخضر ۲۰۰
۳. کتاب فاطمه علیها السلام ۲۰۰
۴. مصحف علی علیه السلام ۲۰۱
- کتاب‌های تألیفی دانشمندان شیعه از کلام اهل بیت علیهم السلام ۲۰۳
۱. نهج البلاغه ۲۰۳
۲. صحیفه سجادیه ۲۰۴
- کتب دانشمندان شیعه ۲۰۵
۱. اصول اولیه یا «اصول اربعه» ۲۰۶
۲. کتب اربعه یا «جوامع اولیه» ۲۰۷
- معرفی اجمالی اهم کتب حدیثی اهل بیت علیهم السلام و اهل سنت (۲) ۲۲۱
- ۳ و ۴. تهذیب و استبصار ۲۲۱
- میزان اعتبار کتاب تهذیب و استبصار ۲۲۲
- نتیجه بحث اعتبار کتب اربعه ۲۲۳
- روش اصحاب کتب اربعه ۲۲۴
- جوامع حدیثی شیعه ۲۲۵
۱. بحار الانوار الجامعة لذکر اخبار الائمة الاطهار علیهم السلام ۲۲۶
۲. تفصیل وسائل الشیعة الی تحصیل مسائل الشریعة ۲۲۸

۲۲۹ مستدرک الوسائل ۳
۲۳۰ جامع احادیث شیعه ۴
۲۳۱ الوافی ۵
۲۳۱ اهم منابع حدیثی اهل سنت
۲۳۱ تاریخچه تدوین حدیث نزد اهل سنت
۲۳۳ آثار زیانبار منع تدوین و نشر حدیث
۲۴۰ منابع جهت مطالعه بیشتر
۲۴۱ کتب معتبر اهل سنت (۱)
۲۴۱ ۱. الموطأ
۲۴۴ ۲. مسند احمد
۲۴۹ کتب معتبر اهل سنت (۲)
۲۴۹ ۳. صحیح بخاری
۲۵۰ سبب تألیف صحیح بخاری
۲۵۲ اعتبار صحیح بخاری نزد عامه
۲۵۴ صحیح بخاری در بوته نقد
۲۵۵ نقاط ضعف در صحیح بخاری
۲۵۵ ۱. رجال ضعیف
۲۵۶ ۲. اعتماد بیش از حد بر حافظه
۲۵۷ ۳. انحراف از اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۲۶۳ ۴. ضعف محتوا
۲۶۴ ۴. صحیح مسلم
۲۶۵ صحیح مسلم در اعتبار
۲۶۷ ۵. سنن ابی داود
۲۶۸ ۶. سنن ترمذی
۲۶۹ ۷. سنن ابن ماجه
۲۷۰ ۸. سنن نسائی
۲۷۱ مهم ترین جوامع حدیثی اهل سنت

فصل چهارم: فرقه‌های اسلامی

۲۸۱	اهمیت بحث.....
۲۸۲	شیعه و اهل سنت.....
۲۸۲	۱. شیعه.....
۲۸۵	مهم‌ترین فرقه‌های شیعه.....
۲۸۶	۱. امامیه.....
۲۸۷	مختصری از تاریخ ائمه اثنا عشر <small>علیهم‌السلام</small>
۲۸۷	۱. امام علی بن ابی طالب <small>علیه‌السلام</small>
۲۸۷	حضرت فاطمه <small>علیها‌السلام</small> دختر رسول الله <small>صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم</small>
۲۸۷	۲. امام حسن بن علی بن ابی طالب <small>علیه‌السلام</small>
۲۸۷	۳. امام حسین بن علی سید الشهداء <small>علیه‌السلام</small>
۲۸۸	۴. امام علی بن الحسین زین العابدین <small>علیه‌السلام</small>
۲۸۸	۵. امام ابو جعفر محمد بن علی الباقر <small>علیه‌السلام</small>
۲۸۸	۶. امام ابو عبدالله جعفر بن محمد الصادق <small>علیه‌السلام</small>
۲۸۸	۷. امام ابو ابراهیم موسی بن جعفر کاظم <small>علیه‌السلام</small>
۲۸۹	۸. امام ابوالحسن علی بن موسی الرضا <small>علیه‌السلام</small>
۲۸۹	۹. امام ابو جعفر محمد بن علی تقی الجواد <small>علیه‌السلام</small>
۲۸۹	۱۰. امام ابو الحسن علی بن محمد الهادی النقی <small>علیه‌السلام</small>
۲۸۹	۱۱. امام ابو محمد الحسن بن علی العسکری الزکی <small>علیه‌السلام</small>
۲۹۰	۱۲. امام ابوالقاسم بن الحسن المهدی المنتظر صاحب العصر عجل الله تعالی فرجه.....
۲۹۰	۲. کیسانیه.....
۲۹۱	۳. زیدیه.....
۲۹۳	۴. ناووسییه (شش امامی‌ها).....
۲۹۳	۵. اسماعیلیه.....
۲۹۴	۶. فطحیه.....
۲۹۵	۷. واقفیه.....
۳۰۱	غالیان.....
۳۰۳	برخورد علمای شیعه با غالیان.....